

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XV. De consensu qui est actus voluntatis in comparatione eorum,
quæ sunt ad finem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ut faciamus. Sicut enim finis habet rationem principii, ita id quod agitur propter finem, habet rationem conclusionis. vnde id quod primo agendum occurrit, habet rationem ultimam conclusionis, ad quam inquisitio terminatur. Nihil autem prohibet, consilium potentia infinitum esse, secundum quod in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod singularia non sunt infinita actu, sed in potentia.

AD SECUNDVM Dicendum, quod licet humana actio possit impediri, non tamen semper habet impedimentum paratum: & ideo non semper oportet consilium de impedimento tollendo.

AD TERTIVM Dicendum, quod in singularibus contingentibus potest aliquid accipi certum, etsi non simpliciter, tamen ut nunc, prout assumitur in operatione. Sortem. n. sedere, non est necessarium, sed eum sedere dum scdet, est necessarium: & hoc per certitudinem accipi potest.

Super quest. decima quatuor articulum primum.

Item 15. q. 6. primos tres articulos, quod esset dicendum, in sequenti questione consulto dicit.

QVAESTIO XV.

De consensu, qui est actus voluntatis, in comparatione eorum, quae sunt ad finem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de consensu. ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum consensus sit actus appetitiue: uel apprehensiuæ uirtutis.
- ¶ Secundo, Vtrum conueniat brutis animalibus.
- ¶ Tertio, Vtru sit de fine, uel de his, quae sunt ad finem.
- ¶ Quarto, Vtrum consensus in actum, pertineat solum ad superiorem animæ partem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consensus sit actus appetitiue, uel apprehensiuæ uirtutis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod consensus pertineat solum ad partem animæ apprehensiuam. Aug. enim 12. de Trin. consensum attribuit superiori rationi: sed ratio nominat apprehensiuam uirtutem: ergo consentire pertinet ad apprehensiuam uirtutem.

¶ 2 Præ. Consentire, est simul sentire: sed sentire est apprehensiuæ potentia: ergo & consentire.

¶ 3 Præ. Sicut assentire dicit applicationem intellectus ad aliquid, ita & consentire: sed assentire pertinet ad intellectum, qui est uis apprehensiuæ: ergo & consentire ad uis apprehensiuam pertinet.

SED CONTRA est, quod Damasc. dicit in 2. lib. quod si aliquis iudicat, & non diligit, non est sententia, id est, consensus: sed diligere ad appetitiuam uirtutem pertinet: ergo & consensus.

RESPON. Dicendum, quod consentire importat applicationem sensus ad aliquid. est autem proprium sensus, quod cognoscitiuus est rerum presentium. Vis enim imaginatiua, est apprehensiuæ similitudinum corporalium etiam rebus absentibus, quarum sunt similitudines: intellectus autem apprehensiuus est uniuersalium rationum, quas potest apprehendere indifferenter, & presentibus, & absentibus singularibus. Et quia actus appetitiue uirtutis est quaedam inclinatio ad rem ipsam secundum quandam similitudinem, hinc est

quod ipsa applicatio appetitiue uirtutis ad rem, secundum quam ei inheret, accipit nomen sensus, quasi experientiam quandam sumens de re, cui inheret, in quantum complaceat sibi in ea. Vnde Sap. 1. dicitur. Sentire de Domino in bonitate: & secundum hoc consentire est actus appetitiue uirtutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dicitur in 3. de anima, Voluntas in ratione consistit: unde cum Aug. attribuit consensum rationi, accipit rationem, secundum quod in ea concluditur uoluntas.

AD SECUNDVM dicendum, quod sentire, proprie dictum, ad apprehensiuam potestatem pertinet: sed secundum similitudinem cuiusdam experientie, pertinet ad appetitiuam, ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod assentire, est quasi ad aliud sentire, & sic importat quandam distantiam ad id cui assentitur: sed consentire, est simul sentire, & sic importat quandam coniunctionem ad id cui consentitur: & ideo uoluntas, cuius est tendere ad ipsam rem, magis proprie dicitur consentire. Intellectus autem, cuius operatio non est secundum motum ad rem, sed potius e conuerso, ut in primo dictum est, magis proprie dicitur assentire: quauis unum pro alio poni soleat. Potest etiam dici, quod intellectus assentit, in quantum a uoluntate mouetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum consensus conueniat brutis animalibus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod consensus conueniat brutis animalibus. Consensus: importat determinationem appetitus ad unum: sed appetitus brutorum animalium sunt determinati ad unum, ergo consensus in brutis animalibus inuenitur.

¶ 2 Præ. Remoto priori, remouetur posterius: sed consensus præcedit operis executionem. si ergo in brutis non esset consensus, non esset in eis operis executio: quod patet esse falsum.

¶ 3 Præ. Homines interdum consentire dicuntur in aliquid agendum ex aliqua passione, puta concupiscentia, uel ira: sed bruta animalia ex passione agunt, ergo in eis est consensus.

SED CONTRA est, quod Da. dicit, quod post iudicium homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est, quod uocatur sententia, id est, consensus: sed consilium non est in brutis animalibus, ergo nec consensus.

RESPON. Dicendum, quod consensus, proprie loquendo, non est in brutis animalibus, cuius ratio est: quia consensus importat applicationem appetitiui motus ad aliquid agendum: eius autem est applicare appetitiuum motum ad aliquid agendum, in cuius potestate est appetitiuus motus: sicut tangere lapidem, conuenit quidem baculo, sed applicare baculum ad tactum lapidis, est eius, qui habet in potestate mouere baculum. Bruta autem animalia non habent in sui potestate appetitiuum motum, sed talis motus in eis est ex instinctu naturæ: unde brutum animal appetit quidem, sed non applicat appetitiuum motum ad aliquid: & propter hoc non proprie dicitur consentire, sed solum rationalis natura, quæ hæt in potestate sua appetitiuum motum, & potest ipsu applicare, uel non applicare ad hoc, uel ad illud.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in brutis animalibus inuenitur determinatio appetitus in aliquid, passiuè tamen: consensus uero importat determinationem appetitus non solum passiuam, sed magis actiuam.

AD II. dicendum, quod remoto priori, remouetur posterius, quod proprie ex eo tantum sequitur.

Prima Secundæ S. Thomæ. E 3 quitur

Inf. q. 74. ar. 7. ad 1. & 4. di. 29. art. 1. cor. Cap. 12.

Cap. 2. post mo. & c. 22.

Art. 2. hinc quest.

Tex. 42.

In corp. ar.

p. q. 16. ar. 1. & q. 27. ar. 4. & q. 59. ar. 2.

Infr. q. 16. ar. 2. corp.

Li. 2. Orth. fi dei. cap. 22.

quitur. Si autem aliquid ex pluribus sequi possit, non propter hoc posterius remouetur uno priorum remoto: sicut si induratio possit fieri & a calido, & frigido (nam lateres indurantur ab igne, & aqua conge lata induratur ex frigore) non oportet quod remoto calore, remouetur induratio. Executio autem operis non solum sequitur ex consensu, sed etiam ex impetuoso appetitu, qualis est in brutis animalibus.

AD TERTIVM dicendum, quod homines, quod ex passione agunt, possunt passionem non sequi, non autem bruta animalia: unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Utrum consensus sit de fine, uel de his, quae sunt ad finem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod consensus sit de fine, quia, Propter quod unum quodque, & illud magis: sed his quae sunt ad finem, consentimus propter finem. ergo fini consentimus magis.

¶ 2 Præ. Actio intemperati, est finis eius, sicut & actio uirtuosi, est finis eius: sed intemperatus consentit in proprium actum. ergo consensus potest esse de fine.

¶ 3 Præ. Appetitus eorum quae sunt ad finem, est electio, ut supra dictum est. Si igitur consensus esset solum de his quae sunt ad finem, in nullo ab electione differre uideretur: quod patet esse falsum per Dam. quod dicit, quod post disputationem, quae uocauerat setentiam, sit electio. non ergo consensus est solum de his quae sunt ad finem.

SED CONTRA est, quod Da. ibidem dicit, quod consensus, siue sententia est, quoniam homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est: sed consilium non est nisi de his quae sunt ad finem. ergo nec consensus.

RESPON. Dicendum, quod consensus nominat applicationem appetitui motus ad aliquid praexistens in parte applicantis. In ordine autem agibili, primo quidem oportet sumere apprehensionem finis, deinde appetitum finis, deinde consilium de his quae sunt ad finem, deinde appetitum eorum, quae sunt ad finem. Appetitus autem in ultimum finem tendit naturaliter, unde & applicatio motus appetitui in finem apprehensum, non habet rationem consensus, sed simplicis uoluntatis. De his autem quae sunt post ultimum finem, in quantum sunt ad finem, sub consilio cadunt: & sic potest esse de eis consensus, in quantum motus appetitui applicatur ad id, quod ex consilio iudicatum est. Motus uero appetitui in finem, non applicatur consilio, sed magis consilium ipsi, quia consilium praesupponit appetitum finis: sed appetitus eorum quae sunt ad finem, praesupponit determinationem consilii. Et ideo applicatio appetitui motus ad determinationem consilii, proprie est consensus. ubi cum consilium non sit nisi de his, quae sunt ad finem, consensus, proprie loquendo, non est nisi de his quae sunt ad finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut conclusiones scimus per principia, horum tamen non est scientia, sed quod maius est. Intellectus: ita consentimus his quae sunt ad finem propter finem, cuius tamen non est consensus, sed quod maius est, scilicet uoluntas.

AD II. dicendum, quod intemperatus habet pro fine delectationem operis, propter quam consentit in opus magis, quam in ipsam operationem.

AD III. dicendum, quod electio addit supra consensum quandam relationem respectu eius, cui aliquid praeligitur: & ideo post consensum adhuc remanet electio. Potest contingere, quod per consilium inueniantur plura ducentia ad finem, quorum dum quodlibet placet, in quodlibet eorum consentitur: sed ex multis

quae placent, praecipimus unum eligendo. Sed si inueniatur unum solum quod placeat, non differunt re consensus & electio, sed ratione tantum: ut consensus dicatur secundum quod placet ad agendum: electio autem secundum quod praefertur his, quae non placent.

ARTICVLVS IIII.

Utrum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animae partem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod consensus ad agendum non semper pertineat ad superiorem rationem.

Delectatio enim consequitur operationem, & perficit eam, sicut de cor iuuentem, sicut dicitur in 10. Eth. sed consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem, ut dicit Au. in 12. de Tri. ergo consensus in actum non pertinet ad solam superiorem rationem.

¶ 2 Præ. Actio, in quam consentimus, dicitur esse uoluntaria: sed multarum potentiarum est producere actiones uoluntarias. ergo non sola superior ratio consentit in actum.

¶ 3 Præ. Superior ratio intendit aeternis inspicendis, & consilium, ut Aug. dicit in 12. de Trin. sed multoties homo consentit in actum non propter rationes aeternas, sed propter aliquas rationes temporales, uel etiam propter aliquas animae passiones. non ergo consentire in actum pertinet ad solam superiorem rationem.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 12. de Tri. Non potest peccatum efficaciter perpetrandum mente discerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, uel ab opere cohibendi, malae actioni cedat, & seruiat.

RESPON. Dicendum, quod finalis sententia semper pertinet ad eum, qui superior est, ad quem pertinet de aliis iudicare. Quamdiu. n. iudicandum restat quod proponitur, non datur finalis sententia. Manifestum est autem quod superior ratio est, quae habet de omnibus iudicare, quia de sensibilibus per rationem iudicamus: de his uero quae ad rationes humanas pertinent, iudicamus secundum rationes diuinas, quae pertinent ad rationem superioris. Et ideo quantumdiu incertum est, an secundum rationes diuinas restatur, uel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententia. Finalis autem sententia de agendis, est consensus in actum: & ideo consensus in actum pertinet ad rationem superioris, secundum tamen

Super quest. decima quinta articulum quartum.

Irca quarum uero articuli plura occurrunt dubia. Primum est, quia author contradicit sibi in corpore, & in responsione ad primum. Repugnant enim haec duo, scilicet quantumdiu incertum est, an secundum rationes diuinas restatur, uel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententia. Et consensus in delectationem pertinet ad rationem inferiorem. Et patet repugnantia, quia consensus in delectationem cogitationis est quandoque peccatum mortale, & consequenter finalis sententia, & contra rationes diuinas quodammodo.

Ergo ita, quod si ratio inferioris, & contra rationes diuinas, quod sit mortale peccatum, & non finalis sententia. Et si est finalis sententia, & contra rationes diuinas, quomodo ad rationem inferiorem spectat? Et augetur dubitatio, quia Augustin. decimo secundo de Trinit. capit. decimo secundo, unde quaestio haec manet, expresse dicit, quod talis consensus spectat ad rationem inferiorem solum. Sic, inquit, habendum puto, quasi sola uoluntas comedat. Secundum est, de distinctione, quae fit in responsione ad primum de cogitatione, ut est actio quaedam, & ut est ad aliam actionem ordinata: quia non uidetur ad propositum, sed potius ad oppositum. Non ad propositum quidem, quia cogitatio delectans, in quam consentire dicitur ratio inferior, non ordinatur ad actionem. Est enim cogitatio delectationis morose absque uoluntate operis, ut patet per Augustin. ibi dem. Ad oppositum uero, quia cogitatio, ut est actio quaedam delectans, est ipsa cogitatio morose delectationis. Et si ipsa secundum litteram praesen-

q. 13. ar. 3.

li. 2. Orth. fi dei c. 23.

li. 3. Orth. fi dei c. 22.

Ca. 4. Phil. post mediu. to. 5. Ca. 12. to. 3.

Ca. 7. in fin. to. 3.

Ca. 15. circa med. to. 3.

presentem spectat ad rationem superiorem: ergo oppositum habetur eius, quod intenditur ab Aug. & ipso. Ergo consensus in delectatione moraliam spectat ad rationem inferiorem.

¶ Ad evidentiam horum scito primo, quod cogitatio quandoque secundum se, hęc ratione ordinatur in aliqua alia operationem: quodque verò secundum se, hęc rationem ipsius ultimi operis. Dico autem secundum se, ad excludendum ordinem ex parte intentionis cogitantis. Tunc cogitatio habet ratione ultimi operis, quando ipsa ut cogitatio est, sumitur, prout. scilicet inquisitio, vel cognitio veri, & huiusmodi. Tunc autem habet cogitatio ratione ordinari in aliud opus, quando ipsa ratione operis cogitanti sumitur: quia enim ratione cogitanti operis sumitur, propter ipsi opus secundum se est. Et quauis ab hoc cogitante non exerceatur propter opus per se, exercetur tamen propter opus per se, quod est de fine, architectonica, seu principalis vocatur.

quod in ratione voluntas includitur, sicut supra dictum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consensus in delectatione operis, pertinet ad superiorem rationem, sicut & consensus in opus: sed consensus in delectatione cogitationis, pertinet ad rationem inferiorem, sicut ad ipsam pertinet cogitare: & tamen de hoc ipso, quod est cogitare, vel non cogitare, in quantum consideratur ut actio quedam, habet iudicium superior ratio, & similiter de delectatione consequente: sed in quantum accipitur, ut ad actionem aliam ordinatum, sit pertinet ad inferiorem rationem.

Quod enim ad aliud ordinatur, ad inferiorem artem, vel potentiam pertinet quam finis, ad quod ordinatur: unde ars quæ est de fine, architectonica, seu principalis vocatur.

AD SECUNDVM dicendum, quod quæ actiones dicuntur voluntariæ, ex hoc quod eis consentimus, non oportet quod consensus sit cuiuslibet potentia, sed voluntatis, quia dicitur voluntariū, quæ est in ratione, sicut supra dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio superior dicitur consentire, non solum quia secundum rationes aternas semper moueat ad agendum: sed etiam quia secundum rationes aternas non dissentit.

QVAESTIO XVI.

De usu, qui est actus voluntatis, in comparatione ad ea, quæ sunt ad finem.

DEINDE considerandum est de usu.

ET CIRCA hoc queruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum, Vti, sit actus voluntatis.

¶ Secundo, Vtrum conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrum sit tantum eorum, quæ sunt ad finem, uel et finis.

¶ Quarto, De ordine usus ad electionem.

apta nata est habere talis delectatio secundum suum genus. Cum enim delectatio cogitanti operis, sit eiusdem rationis cum delectatione perpetrati operis, & differant tantum sicut imperfectum, & perfectum, & secundum se sit propter illam, si habet consensum in cogitationem, & operationem, habet consummatum consensum. Si autem in cogitationem tantum, habet imperfectum consensum eo modo, quo talpa est imperfecta in genere animalis: & secundum hoc dicitur deficere a finali sententia, quam scilicet secundum se apta nata est habere, & ad rationem inferiorem spectare, ut pote secundum se via ad aliud: & quod ad solam mulierem, id-

est inferiorem rationem spectat, quia scilicet deest consensus ille ordinans ad opus, qui spectat ad uirum, ut pote ultimus in genere agibilem. Secundum est, quod sit absque contradictione superioris rationis: & ex hoc habet rationem finalis sententia, ut peccati mortalis &c. ut patet in questione de ueritate, q. 15. ar. 4. ad 6. & 12. ita quod consensus iste in delectationem huiusmodi, & est rationis in feriois secundum se, quia est in id, quod secundum se est propter aliud opus, & de ficit a superiori ratione, quia non est in opus, & est rationis in feriois, ut participat superiorem, quia sit contra regulas aternas, illa non contradicente: & ut in responsione ad ultimum in litera dicitur, est rationis superioris, quia secundum rationes aternas non dissentit. Et hoc intēdit etiam Augustin. circa finem illius capituli, ubi propter coniunctione utriusque rationis in uno homine, totum hominem ex huiusmodi consensu damnandum concludit. Et est finalis sententia circa cogitanti operis solam delectationem, & non est finalis sententia de agendis, quæ restat ulterior sententia, quam apta nata est habere huiusmodi delectans cogitatio, scilicet de ordine ad exercendum opus propter quas duas finales sententias in litera, primo nominatur allegatis obiciendo uerbis, finalis sententia absolute, deinde descenditur ad finalem sententiam de agendis, & dicitur quod est consensus in opus. & sic patet, quod dicta litera consonant. Ad secundum uero dubium dicendum est, quod procedit ex malo intellectu literæ. Per cogitare enim, ut est actio quedam, intendit author cogitationem secundum se: per illud uero, ut in aliud ordinatur, intendit cogitationem propter cogitatum opus, ut exposuimus. Et uult, quod consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secundum se uia ad aliud. Ita quod non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operis, & cogitationum. Et declarat, quod cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quod contra opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitanti, ut uia a terminis. Et de his uide in q. de ueritate, questione & articulo prædictis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

AD PRIMVM sic procedit. Vt, quod Vti, non sit actus uoluntatis. Dicit n. Aug. in 1. de u. do. christ. quod Vti, est id, quod in usum uenit, ad aliud obtinendum referre: sed referre aliquid ad aliud, est rationis, cuius est conferre, & ordinare: ergo Vti, est actus rationis: non ergo uoluntatis.

¶ 2. Præ. Dam. dicit, quod homo imperium facit ad operationem, & dicitur usus. Sed operatio pertinet ad potentiam executiuam: actus autem uoluntatis non sequitur actum executiuæ potentia, sed executio est ultimum. ergo usus non est actus uoluntatis.

¶ 3. Præ. Aug. dicit in lib. 83. q. Omnia quæ facta sunt, in usum hominis facta sunt, quia omnibus utitur ratio, iudicando ea quæ hominibus data sunt: sed iudicare de rebus a Deo creatis, pertinet ad rationem speculatiuam, quæ omnino separata uidetur a uoluntate, quæ est principium humanorum actuum: ergo uti non est actus uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 10. de Tri. Vti, est asumere aliquid in facultatem uoluntatis.

RESPON. Dicendum, quod usus rei alicuius importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus eius, sicut equitare, est usus equi, & percutere, est usus baculi. Ad operationem autem applicamus & principia interiora agendi scilicet ipsas potentias animæ, uel membra corporis, ut intellectum ad intelligendum, & oculum ad uidentium: & res exteriores, sicut baculum ad percutiendum. Sed manifestum est, quod res exteriores non applicamus ad aliquam operationem, nisi per principia intrinseca quæ sunt potentia, aut habitus potētiarum,

uult, quod consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secundum se uia ad aliud. Ita quod non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operis, & cogitationum. Et declarat, quod cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quod contra opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitanti, ut uia a terminis. Et de his uide in q. de ueritate, questione & articulo prædictis.

Art. 1. ad 1.

4. paulo
it medi
m. 7.
12. to.

7. in fin.
3.

q. 6. m. 1.

12. cir
de. 10. 3.

r. di. 1. q. 2.
ar. 2.
Ca. 2. & lib.
10. de Tri. c.
10. paulo a
princ. to. 3.
li. 2. Or. ho.
fid. 22.

Idem Au. 19.
de ciui. c. 4.

q. 3. in fin. 4.

Ca. 11. ante
med. to. 3.